

Proemi.

Sobre la veritat en història i altres qüestions.

Consideració general.

Bon dia amics, amigues, batlle del poble, senyor Andreu Majó. Abans d'altra cosa, vull donar les gràcies als organitzadors del simposi, i en especial a en Jordi Bilbeny, per haver-me fet confiança i honorat amb l'encàrrec de la presentació del III Simposi sobre la Descoberta Catalana d'Amèrica.

En un exercici d'honestedat intel·lectual, els vull dir que, malgrat que no m'he sabut negar a la petició que se m'ha fet, jo no sóc especialista en història moderna, sinó que m'he dedicat al conreu de la història contemporània. Potser, l'únic mèrit que tinc per prologar aquest simposi és la meva condició d'estudiós de la història i el fet d'haver establert, amb els meus amics, en els anys esperançats de la joventut, combats per fer avançar la història del meu país, com diria l'historiador de l'escola dels *Annales* Lucien Febvre.

Permetin-me que faci un seguit de consideracions, sobre el concepte i funcions de la història i com el procés de falsificació de la descoberta catalana d'Amèrica, se situa en aquest context general.

Veiem com, al llarg del temps, la història s'ha utilitzat com a element ideològic, al servei del poder establert. És la "història oficial", emprada com a eina de cohesió a l'entorn de l'Estat i un element cabdal per forjar el concepte d'estat-nació. En el nostre cas concret, es tracta de la voluntat de construcció, tot al llarg dels segles XIX i XX, de l'estat-nació conegut com Espanya.

Marc de referència.

És en aquest marc polític que acabem de definir on, encara que només sigui el dubte metodològic, la hipòtesi de treball tot just apuntada sobre la possible catalanitat de Cristòfor Colom, fa que es desfermi una tempesta política i mediàtica en contra, en alguns casos, o el silenci de l'oblit, en altres. I això és així, perquè és inacceptable per a un estat que no reconeix la plurinacionalitat de la península Ibèrica, que té una visió centralista, castellanocèntrica i uniformista, amb trets de l'antiga Espanya imperial, que afiança el seu poder polític i militar, amb victòries esclatants com la de l'illa de Perejil.

En el nostre cas, ens trobem amb una història d'Espanya, feta a la mida de l'esperit i del model cultural castellà, una història entesa com un procés imparable envers la unitat " la unidad de los hombres y las tierras de España" -que recitava el dictador-, representada aquesta unitat per un estat que, en el millor dels casos, i segons quin sigui el període històric, adopta envers les nacions històriques (Galícia, Euskadi, Catalunya-Països Catalans) una actitud de *conllevancia* o de pactes tàctics puntuals, en funció d'una determinada correlació de forces, però, en cap cas, d'una comprensió i acceptació de la diversitat nacional, de la plurinacionalitat de la península Ibèrica.

A la inexistència de la història amagada -la que ens volen amagar- cal afegir-hi, la història falsificada, estudiada per en J. Bilbeny¹.

---

¹ Jordi Bilbeny. *Brevíssima relació de la destrucció de la història..* Arenys de Mar, 1998.

Història nacional versus estat nacional.

Hem de considerar l'entrebanc greu que suposa la inexistència d'una història nacional, que esperoni i ajudi al treball d'aquest estol d'investigadors i estudiosos agrupats en el Centre d'Estudis Colombins. De fet, en una clara relació de causa i efecte, s'ha de dir que no tenim una història nacional, perquè no tenim ni un estat, ni unes institucions nacionals que potenciïn la nostra cultura en un procés de construcció nacional. Si tinguéssim institucions autènticament nacionals, de ben segur que la línia de treball encetada sobre la catalanitat de Cristòfor Colom s'hauria potenciat, se li hauria donat el suport i la importància real que té i, a hores d'ara, possiblement, ja tindríem uns resultats prou sòlids per poder confirmar, o no, la hipòtesi de treball establerta pel grup d'estudiosos que treballen sobre la matèria. Res de tot això ha passat i no només això, sinó que és alligador del que han representat aquests vint-i-tres anys d'autonomisme, l'actitud de silenci total que han mantingut el govern autonòmic i les seves institucions, sobre el grup d'estudiosos del Centre d'Estudis Colombins i el seu treball de recerca sobre la catalanitat de C. Colom i l'existència d'una falsificació i una manipulació de la història, pel que fa al tema concret del descobriment d'Amèrica. En aquest aspecte, cal agrair, perquè és d'estricta justícia, l'esforç i la voluntat demostrada per l'Ajuntament d'Arenys de Munt i del seu batlle, el senyor Andreu Majó, en donar suport als tres simposis celebrats fins ara.

La veritat del colonitzat.

S'ha dit, i s'ha escrit, que la veritat no s'ha fet per als porucs, que sovint es té por de la veritat, perquè la seva acceptació pot, sovint, esdevenir incòmoda, perquè ens pot obligar a tot un seguit de compromisos, reestructuracions, rectificacions, de tot allò que fins aleshores havíem considerat cert i al que ja ens havíem acostumat. És curiós, però, com, des de posicions molt distants ideològicament, se'ns diu el mateix: sant Pau afirma que la veritat ens farà lliures i K. Marx, que la veritat és revolucionària. És potser per això, pel fet que coincideixin el sant i el revolucionari, que la veritat fa tanta por; per això, la possible veritat històrica de la catalanitat del descobriment d'Amèrica fa por, perquè és l'arma de la veritat.

El sotmès, el dominat, el colonitzat, té la veritat que li ha imposat el dominador, la que prové de la metròpoli del colonitzador, la que afavoreix els interessos polítics i econòmics d'aquest; és la veritat de la negació de la cultura i la història del colonitzat. Perquè "dir la veritat" en moltes matèries i, també en història, "dir la veritat històrica" quan aquesta no coincideix amb "la veritat oficial", sovint comporta una forta penalització social, per la seva heterodòxia, per allunyar-se d'allò "políticament correcte". Així, per a nosaltres, el futbolista Pep Guardiola, serà oficialment "el jugador espanyol José Guardiola". És, per aquesta mateixa raó, que C. Colom no pot ésser, de cap de les maneres català, perquè això - ells ho saben - incrementaria la nostra autoestima com a poble i això no és bo, si es vol seguir mantenint la nostra situació de dependència, de subordinació.

La destrucció de la identitat del subjugat, del colonitzat és el factor cabdal per aconseguir un sistema estable de dominació, junt amb la tergiversació, l'ocultació i la falsificació de la seva història.² Es tracta d'eliminar el nostre grau d'autoestima nacional elaborant una història de Catalunya, com a subsistema de la de l'Estat, eliminant-ne els seus passatges heroics o trascendents. Toni Strubell, en el seu llibre *l'Autoestima dels*

---

² Q.Gibert, Q i altres. *Autoestima i Països Catalans*. Barcelona, 2003.

catalans,³ ens diu que només es pot estimar allò que es coneix. En aquest aspecte, és significatiu dels efectes devastadors dels quaranta anys de dictadura franquista i del seu procés de deconstrucció nacional i d'ocultació de la història que, l'any 1991, onze anys després de la recuperació de l'autogovern, els resultats d'una enquesta de la Fundació Acta mostrin que només un 0,6% dels enquestats sabien qui havia estat Pau Claris i, poc més d'un 30%, qui havia estat Lluís Companys. És, doncs, en aquesta línia de treball que, d'acord amb una visió espanyola i regionalista de la història de Catalunya, de cap de les maneres, no es pot acceptar la hipòtesi de la catalanitat de C. Colom; aniria en contra de la línia de treball majoritària present en el nostre món historiogràfic.

Crítica metodològica i objectivitat històrica.

La feina dels científics és fer observacions sobre l'objecte del seu estudi i registrar-les per tal d'elaborar teories que puguin explicar per què, sigui el que sigui, es comporta d'aquella manera i, després, dur a terme experiments per comprovar aquestes teories. En les ciències socials, el conjunt d'observables no és gaire concret ni mesurable directament. Aquest fet comporta grans diferències filosòfiques i de mètode entre les ciències (física, química) i les ciències socials. En aquest darrer cas, els investigadors imposen les seves visions personals del món a qualsevol cosa o fenomen que estiguin estudiant o analitzant, sovint, resultat de visions subjectives o, fins i tot, de tendències inconscients. Els científics que treballen en el camp de la química o de la física poden tenir problemes semblants als que hem esmentat, però els efectes d'aquesta subjectivitat en els resultats de la recerca queden minvats per la naturalesa, més concreta i objectiva, dels elements que són l'objecte d'estudi i, també, per la possibilitat d'emprar una metodologia d'estudi més precisa i quantificable.

La hipòtesi de treball sobre la catalanitat de C.Colom i les recerques i conclusions d'algun dels membres de l'equip d'investigadors han rebut crítiques sobre la metodologia de treball i l'objectivitat -grau de científicitat- de les conclusions. Sense mètode no hi ha possibilitat d'elaborar una història "científica", però, sovint, s'ha donat al mètode el valor d'un absolut, per tal de poder avaluar la validesa del producte històric. Hem de dir que el mètode ha d'estar sempre en funció de la teoria que guia l'acció de l'historiador- més ben dit, la teoria determina la metodologia- aquesta teoria serà vàlida, en la mesura que ens permeti d'entendre el present com a fenomen històric.

És a dir, ens podríem preguntar: és possible una història objectiva? I, com a conseqüència, els resultats de les investigacions sobre C.Colom i la descoberta catalana d'Amèrica són històricament objectives?

Tot i que a l'entorn d'aquest tema cabdal hi ha un debat teòric des de fa força temps, per la seva transcendència en el camp pràctic- la història pot ésser escrita de forma verídica- volem fer algunes consideracions: el debat sobre l'objectivitat en història està emmarcat en la tipificació del fet històric i en la interpretació històrica.

Com escriu P. Vilar,⁴ pretendre fer la història fent abstracció dels problemes del moment -del moment d'una societat-, com, també, dels problemes personals de l'historiador, seria una hipocresia. La manera de fer una aproximació científica a la història és a partir de l'anàlisi cartesiana, dels propis esdeveniments històrics.

Cal valorar, en la seva justa mesura, el fet que l'historiador no sols hi és en la història, sinó que en forma part. Aquesta situació condicionarà la seva producció històrica.

---

³ T.Strubell, i altres. *L'autoestima dels catalans*. Barcelona, 2003.

⁴ P.Vilar. *Reflexions d'un historiador*. València, 1992.

L'historiador elabora hipòtesis que ha de confirmar, verificar. En la tasca de tria de dades, de tot el volum d'informació històrica, l'investigador "seleccionarà" les dades en funció de les hipòtesis de treball plantejades i, en aquest procés, rebutjarà una informació en considerar que no és significativa, perquè no respon a les necessitats de les hipòtesis establertes, mentre que una altra informació, l'acceptarà com a fet històric.

Així, doncs, un fet històric és el resultat de la interpretació, de la teoria subjacent en el plantejament de la hipòtesi de treball de l'historiador. Ara bé, això no vol pas dir que el procés de selecció de dades es faci de forma arbitrària, perquè cal tenir en compte que el fet històric existeix per si mateix, com a procés històric real i objectiu.

Malgrat, doncs, que acceptem la impossibilitat del coneixement objectiu absolut de la història, s'ha de dir que, des de posicions teòriques i ideològiques distintes, es poden establir criteris d'unanimitat per tal de delimitar "la veritat històrica", encara que sigui una veritat interpretada de formes distintes i des de diverses perspectives. Acceptar la impossibilitat de l'objectivitat no vol dir renunciar al rigor del producte històric.

A mesura que es va avançant en el coneixement de la història i de dades concretes, es rectifiquen interpretacions, es coneixen noves dades, es troben noves fonts d'informació i es va construint una veritat -sempre relativa- que ens apropa, cada vegada més, a la comprensió i al coneixement del fenomen estudiat, és a dir, a la mateixa història.

En ciència, a partir de la hipòtesi de treball i d'un seguit de variables: pressió, volum, temperatura ($P/V/T$), dades quantificables i quantificades, intentem confirmar a la taula de laboratori, mitjançant l'experimentació, la hipòtesi establerta. L'aplicació de les matemàtiques ens permetrà d'establir lleis que fixin la predictibilitat del fenomen, és a dir, determinar en quin lloc i al cap de quan de temps interseccionaran dos mòbils que tenen una determinada velocitat Això és ciència. En història el que fem és apropar-nos el màxim possible a l'objectivitat, amb el tot el rigor possible, a la veritat.

Agustí Barrera i Puigví.